

Коррупциясыз жасаўды үйрениў – раўажланыўдың тийкары

Жақында Президентимиз тәрәпинен қабыл етилген «Өзбекстан Республикасында коррупцияға қарсы гүресий системасын буннан былай да жетилистирий илажлары ҳаққында»ғы Пәрманда бул тараўда ҳәммемиздиң дыққатымызды, итибарымызды қаратыўшы төмендеги қатарлар бар:

«... Соңғы жылларыда елимизде коррупцияға қарсы гүресий тараўында әҳмийетли шөлкемлестирий-хуқықый реформалар әмелге асырылды. Халықтың хуқықый санасы ҳәм хуқықый мәдениятын арттырыўға жәмийетте коррупцияға маўасасыз қатнас жасаўды қәлиплестирийге бағдарланған системалы илажлар көрилди.

Соның менен бирге, экономиканы және де өсирий, халықтың абаданлығын арттырыў, мәмлекетте инвестиция орталығын жақсылаў бағдарындағы стратегиялық ўазыйпаларды шешиў коррупцияға қарсы гүресий тараўында мәмлекетлик сиясаттың нәтийжели әмелге асырылыўын тәмийинлеў ҳәм де коррупция көринислериниң себеп ҳәм шараятларын сапластырыў бойынша жаңа системалы илажлар көрилиўин талап етпекте».

Сондай-ақ, Пәрманда атап өтилген бул жаңа системалы илажлар Мәмлекетлик бағдарламаны тастыйықлаў, коррупцияға қарсы гүресий бойынша республика Уйымлараралық комиссияға усы тараўдағы хуқықбузарлықлар ҳаққында хабар берген шахсларды қорғаўдың хуқықый механизмлерин ислеп шығыў, коррупцияның пайда болыў себеплери ҳәм шараятларын түп-тамыры менен жоқ етиў бойынша әҳмийетли ўазыйпалар белгилеп берилген, бул ўазыйпалар менен танысыў арқалы мәмлекетимизде коррупциясыз жасаўдың барлық илажлары көрилип атырғанына гўа боламыз.

Президентимиз Ш.Мирзиёев 2018-жыл 8-декабрьде Өзбекстан Республикасының Конституциясы қабыл етилгениниң 26 жыллығына бағышланған мәресимде: «Коррупция менен ҳеш қашан мақсетимизге

ерисе алмаймыз. 1177 лаўазымлы шахс коррупцияға қол урғаны ушын жуўапкершиликке тартылды.

Телевизорда ҳәр күни көрип атырсыз: банкте, ҳәкимиятта, емлеўханада, прокуратурада, ишки ислер уйымларында коррупция. Қашан бул кеселликтен қутыламыз! Қашан пүткил мәмлекет болып оған қарсы гүресемиз!

Коррупция менен Өзбекстан ҳеш қашан алдына қойылған мақсетлерге ерисе алмайды. 1177 адам бул жүдә үлкен цифр. Бул не дегени! Бул жәмийетимиз әдалат, ҳадаллық, жуўапкершилиқ, халықтың талабын қанаатландырыў, халыққа хызмет етиў сыяқлы түсиниклерден еле узақлығынан дерек береди», деген еди.

Усы орында атап өтиў керек, шынын айтқанда, халқымыздың санасына терең сиңип кеткен бул әдет коррупция деп аталмаса да қанға сиңип кеткен даўасыз дәрт, дүзелмес бир аўыр кеселлик екенин түсинип жетпей атырмыз.

Жас ғана ана улы яки қызын балалар бақшасына алып барар екен, тәрбияшыға әлбетте, бир саўға бериў керек, деп ойлайды. Соның менен енди тәрбияшы балама жақсы қарайды, деп кеўли қәтержам тартады. Яки енди ғана мектепти питкерген перзенттиң әкеси улының жоқары оқыў орнына кириўи ушын өмири бойы жыйнаған байлығын кимге, ким арқалы бериўди, қалай етип болса да усы жол менен баласының оқыўға кириўин ойлайды. Кексе әкеси яки анасы бийтап болып қалған перзент яки болмаса баласы қәстеленген ата-ана шыпакерге бир нәрсе берсе оның дәрти жеңиллесип, шыпакер ата-анасының дәртине даўа табатуғындай, перзенти де тез саўалып кететуғындай жағдайларды басынан кеширеди.

Усындай ҳәрекетлери менен олар ҳеш қашан мен коррупцияға қол урдым деп ойламайды. Өзиниң ислеген ҳәрекетин жүдә дурыс баҳалайды. Ата-ананың саўалып кетиўи алдында пул не болыпты, жанымды да аямайман, деп ойлайды. Студент имтиханға таяр болмаса, муғаллимге пул берип, баҳа қойдырып алады. Балалар бақшалары, жоқары оқыў орынлары, емлеўханадағылар болса

олардан бул ақшаларды алып, мен пара алдым, коррупцияға жол қойдым, мәмлекет нызамларын буздым, деп ойламайды.

Хәмме иллет сонда, коррупцияның дәслепки тамырлары енди ғана турмысқа қәдем қойып атырған перзентлер ата-анасының бир нәрсе берсең мүшкилиң аңсат болады, деген түсиниги менен өсип, улғаяды. Мине, усындай хәрекетлери менен шаңарақта ата-ана өз перзентин билип-билмей коррупция жолында тәрбиялай баслайды.

Хақыйқатлыққа тик қарайтуғын болсақ, бундай жағдайлар хәмме тараўларға өтип, шырматылып өсетуғын сары шөпке уқсап, жәмийетти пүткиллей орап алған. Бул сары шөпти жоқ етип, оны өсиўден тоқтатыўдың илажы бола ма! Биз бүгин аўа, әлбетте, болады, деп жуўап бере аламыз.

Әсиресе, кейинги үш жыл даўамында бул тараўда алып барылып атырған терең реформалар, коррупция хәм нызам бузыўшылықтың алдын алыў профилактикасы, көрилип атырған кескин илажлар, «Коррупцияға қарсы гүресий хәққында»ғы Өзбекстан Республикасы Нызамының әмел етип атырғаны пикиримиздиң айқын дәлили болып табылады.

Қарақалпақстанда да коррупцияға қарсы алып барылып атырған маўасасыз гүрес жәмийет турмысында пуқараларымыз тәрөпинен сергеклик, қырағылықта көринбекте. Хуқықбузарлықтың алды алынып, олардың саны кемеймекте. Әсиресе, Қарақалпақстан Республикасы прокуратура органлары тәрөпинен өткен дәўир даўамында аймақта шөлкемлескен жынаятшылық хәм де коррупцияға қарсы гүресийдиң нәтийжели илажларын көрий, пуқаралардың хуқық хәм еркинликлериниң бузылыўының хәм экономикаға зыян жеткизилиўиниң алдын алыў, басқарыў хәм хәкимият уйымларының лаўазымлы шахсларының коррупцияласқан жынаятларын әшкар етиў, парохорлық хәм де лаўазымнан өз мәпине пайдаланыўға қарсы гүресий бағдарында кең көлемли жумыслар әмелге асырылды. Әйне пайытта Комиссияның тийисли мәкемелер менен алып барған әмелий жумыслары нәтийжесинде соңғы жылларда Қарақалпақстан Республикасында коррупцияға байланысly қозғатылған хәм судқа өткерилген жыйнайый ислер саны өткен жылдағыға салыстырғанда

бираз кемейген.

Тергеу етилген жынаят ислериниң жуўмағы бойынша тийисли мәкемелерге усыныслар киргизилип, анықланған нызам бузыўшылық жағдайларын сапластырыў илажлары көрилип барылмақта. Жынаят ислерин тергеу процесинде мәмлекет хәм жәмийет мәплерине жеткерилген миллиард-миллиард сумлық зыянлардың өндирилиўи тәмийинленген.

Қарақалпақстан Республикасы ведомстволараралық комиссиясы тәрәпинен халықтың ҳуқықый санасы хәм ҳуқықый мәдениятын көтериў, жәмийетте коррупцияға маўасасыз мүнәсибетти қәлиплестириў бойынша 6 мыңнан аслам ушырасыўлар, семинарлар хәм дөгерек сәўбетлери өткерилген. Коррупцияға байланыслы ҳуқықбузарлықларға қарсы гүресиў хәм олардың алдын алыў, сапластырыў бойынша ғалаба хабар қураллары арқалы мыңға жақын материаллар жәрияланып, көрсетиўлер хәм еситтириўлер эфирге берилген.

Лекин, соны ашық айтыў керек, бул илажлар коррупция тараўында Президентимиздиң пәрман, қарарлары белгилеп берген ўазыйпалардың орынланыўын тәмийинлеўди толық қамтып алып атырған жоқ. Қарақалпақстанда бул бағдарда исленетуғын жумыслар жүдә көп екенлигин турмыстың өзи көрсетпекте.

Биз кейинги пайытларда ҳуқықый сана, ҳуқықый мәдениятты көтериў бойынша жүдә көп айтып атырмыз. Мәкеме хәм шөлкемлер, оқыў орынларында бул тараўда өткерилип атырған илажлар, таңлаўлардың есап-саны жоқ. Дурыс, ғәрезсизлик жылларында туўылған жаңа әўлад, олардың бүгинги күн хәм келешекке болған көзқарасы, мәмлекет, халық, инсан ҳуқықы, бәркамаллық ҳаққындағы түсиниклери басқаша. Демек, биз өткерилип атырған мәнаўий, ҳуқықый темадағы түрли илажларға көбирек үлкен әўлад ўәкиллерин де қатнастырсақ, жас әўлад санасына коррупция түсиниклериниң кирип барыўының алдын алған болар едик.

Коррупцияның тамырына ең дәслеп үлкен әўлад балта урыўы керек. Олар өз пайдасы, өз мәпи ушын мәмлекетимиз нызамларын бузбаўы

керек, Буның ушын биз қайта-қайта инсан мәнаўияты ҳаққында айтыўдан шаршамаўымыз тийис. Себеби, мәнаўиятлы инсанда ийман-инсап, исеним, күш болады. Ийман-инсаплы, мәнаўиятлы адам ҳадаллық, туўрылық, әдалат түсиниклерин инсанның таза, пәкизе турмысында көреди. Ол коррупцияға қол урмайды. Пүткил халық буны көрип тур.

Президентимиз тәрәпинен басланған коррупцияға қарсы аяўсыз гүрес, ғалаба хабар қураллары, интернет сайтлары арқалы эфирге берилип атырған еситтириў, көрсетиўлерде өз көринисин таппақта. Яғный, бюджетти, халықтың пулын тонап атырған, пара арқасында жети әўладына жететуғын мал-дүнья топлап атырған коррупционерлер, ол прокурор ма, ҳәким бе, министр ме, ким болыўына қарамастан, мәмлекетимиз нызамлары алдында жуўап бермекте. Жүзлеп жыйнайый ислер қозғатылып атыр. Көрип атырғанымыздай, ай сайын қайсыдур бир үлкен әмелдар яки хызметкер коррупция батпағына батып, пара деген бәле артынан жазаға тартылмақта.

Тоталитар дәўирден бүгинги еркин ҳәм азат турмысымызға өтип, қара дақ, иллет болып киятырған коррупцияға қарсы гүресиў бүгинги күннің ең әҳмийетли ўазыйпасы болып табылады. Бул ўазыйпа тек ҳуқық қорғаў уйымлары хызметкерлеринен ғана емес, ал, ҳәр биримизден үлкен жуўапкершиликти талап етеди. Ата-ана, мәкеме басшысы, нураныйлар, жәмийетлик шөлкемлер биргеликте бул иллетке қарсы гүресиўде белсенди болыўымыз зәрүр.

Президентимиздиң 2019-жыл 27-май күни қабыл етилген «Өзбекстан Республикасында коррупцияға қарсы гүресиў системасын буннан былай да жетилистириў илажлары ҳаққында»ғы Пәрманы бул бағдарда үлкен бағдарлама болып хызмет ететуғынына гүман жоқ.

Гүлистан

АННАҚЛЫЧЕВА,

Қарақалпақстан Республикасы Жоқарғы Кеңесиниң депутаты,

Ўзбекистан Республикасы Олий Мажлиси Сенаты ағзасы.